

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Minerva, sive de causis latinae linguae commentarius

Sánchez, Francisco

Schoppe, Caspar

Perizonius, Jacobus

Franequera, 1687

Cap. XIII. - Modus excluditur a verbis: enumerantur verbi finiti tempora.
Imperandi tempus semper est futurum

[urn:nbn:de:bsz:31-109138](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109138)

CAP. XIII.

Modus excluditur à verbis: enumerantur
verbi finiti tempora. Imperandi tem-
pus semper est futurum.

Modus in verbis, quæ Species vocatur à Varrone, * non attingit verbi naturam; ideo verborum attributum non

Modus male ponitur inter Accidentia Verbi.

III. 1.) & quoniam usus distinguit quodammodo à ceteris verbis horum constructionem, quasi propria ususdam rationis, ut ait Quinctilianus; & præterea quia duæ priores personæ vix reperiuntur, & maxime quod à Nominativo, in quo inest persona, non videntur regi, non negarim ego hanc appellationem istis verbis. Tantum monerem tyrones, impersonalia dici, non quod non habeant aut habere queant diversitatem terminationum personalium, nec quod nullius sint personæ, sed quod prima specie videantur sine supposito seu Nominativo consistere, tum quod duas priores personas seu personales terminaciones vix recipiat usus, quia vix admittit significatio.

* Non attingit verbi naturam] Multa sane præclara docuit, & primus observavit Sanctius in hacce Minerva, in primis in Constructionis ratione. Sed tamen in ipso artis Systemate, dum nimio novandi & mutandi omnia studio fuit ductus, modum aliquando excessit, abjiciendo remere, quæ dudum jam fuerat recepta, & suum tamen in arte Grammatica habent usum. Indicio sint vel hi ipsi Modi, quos non attingere verbi naturam nec verborum esse attributum ait, & proinde à verbis excludit. Atqui eodem plane modo se habent Modi in verbis, quo Casus in Nominibus. Utrique consistunt in diversis terminationibus pro diversitate constructionis, Utrique ab illa terminationum diversa forma nomen suum acceperunt, ut illi dicantur terminationum varii Casus, hi Modi. Denique utrumque terminationes singulares appellantur à potissimo earum usu, non unico, veluti Nominativus, Genitivus &c. tum Indicativus &c. Neque vero Modorum in Verbis appellatio ad significationem refertur, ut per quos significetur, quomodo quidque, quod singularis verbis denotatur, factum sit, quod sane, ut vult, & incal-

non est; sed explicatur frequentius per casum sextum; ut *mea sponte, tuo jussu feci*: non raro per adverbia; ut, *male currit, bene loquitur*. Et cum Aristoteles de Modis, seu Modalibus disputat, *Contingenter, necessario, per accidens currit*, sæpè dicit. Viderat hoc Cæsar Scaliger, quum dixit; *Modus in verbis non fuit necessarius*. Sed quod bene sensit, malè tenuit, secutus Grammaticorum turbam, qui adeo varii sunt in iis modis constituendis, ut nihil profus certi no-

Lib. 5.
cap. 121.

& in casum movet Sanctius, per adverbia, vel etiam per sextum casum explicari debet; Sed ad rationem variarum terminationum diverso modo diversis elocutionibus & constructionibus aptandarum. Ceterum excessere sane & Grammatici priores modum, dum immodice, certe ultra quam debebat. h. e. ultra terminationum diversitatem auxere *Modum* numerum. Recte tamen constituti sunt hi tres in verbis Finitis, *Indicativus, imperativus, & subjunctivus*, terminationibus quippe variis distincti. *Imperativum*, per se patet, ita dictum, quia potissimum quidem imperantis orationi convenit. Usurpatur tamen & in rogando & flagitando. *Indicativus* ad indicandam simpliciter rem ipsam, & proinde in absoluta oratione, seu in priore commate cujusque periodi, secundum naturalem constructionis ordinem; vel etiam in simplici unius commatis periodo, itidem ut Imperativus, adhibetur. At *subjunctivus* ita dictus est, quia ejus terminationes solummodo in commate, quod priori subjungitur, locum habent, licet prius illud sæpè absit, per Ellipsin suppressum, sicuti abest in illis, exemplis, quæ Auctor mox adfert, & quæ ejusmodi sint, rogat. Nam in Livii verbis, *Tum vero ego nequicquam Capitolinum servaverim*, non est absoluta oratio, sed subjunctiva, & Elliptica, hoc modo explenda: *Tum vero res erit, ut ego neg. Cap. Serv.* Sic supple Virgiliana: *Nec res ita est, ut vos arguerim Teucri*. Et *Res ita erat, vel licebat, ut tu distis maneres*, vel potius, fuit, quod maneres distis, plane ut Liv. I. 28. *Si unquam antea fuit, quod distis gratias ageritis, hesternum id fuit prælimum*. Similiter fuerat, quod me vocasses, vel etiam *essita, ut velim, ut me vocasses*, ut sit optativa locutionis. Eam vero hoc modo explendam patet vel ex uno Terentii loco, Adelph. IV. 1. 2. *utinam quidem ita se defatigarit velim h. e. est quod, vel ut velito, utinam, seu uti ita se defatigarit.*

nobis constituerint. Alii vocant modos, alii divisiones, alii qualitates, alii status. Deinde alii sex modos, alii octo, alii quinque; quidam etiam quatuor tantum, infinitivo reiecto, tenuerunt. Sunt qui addant deprecativum; ut, *Musa mihi causas memora*. Sunt qui potentialem; ut, *non eam?* Alii permissivum; ut, *profundat, pereat, perdat*. Alii promissivum; ut, *dabo, faciam*. Varronis verba sunt ex lib. 9. *Tertia rogandi; ut, scribone? legone? scribisme? legisne? Quarta respondendi; ut, fingo, pingo, fingis. Quinta optandi; ut, dicerem, facerem*. Vides confusionem Grammaticorum, qui in modis explicandis nullum modum tenuerunt. Ego certè si modos statuissem, quædam tempora aliter ordinassem. nam *amabam, & amaveram*, quis non videt ita imperfecta esse tempora, * ut Subiunctivi voces esse omnino fateare? Nam si dicas; *Cicero scribebat carmina; & Cicero scripserat*; suspensum habes auditoris animum, donec verbum aliud adjungas, quo sensus absolvatur. Has igitur tenebras abjiciamus, quæ tenera puerorum ingenia mire offuscant: & ut pauca pro exemplo adducam; cujusmodi erit Livii? *Tunc vero Lib. 6. ego nec quicquam Capitolium, arcemque servaverim, si c. 14. civem in servitutem duci videam. Virgil. Nec vos arguerim Teuceri. Terent. Denique hercle aufugerim potius, quam. Virgil. At tu dictus Albane maneres.*

E Idem,

* *Ut Subiunctivi voces &c.*] Ineptum sane hoc est. Nam Subiunctivi esse nequit, quod in Constructione nihil ante se agnoscit, unde pendeat, sed primitivi revera est Ordinis seu Modi, licet aliquid desideret deinceps ad absolvendum sensum. Quod vero ita adiungitur, id demum est vere Subiunctivi. Dixisset potius Futurum Indicativi secundæ personæ, habere aliquando usum & vim Imperativi. Cic. Famili. VII. 20. *Sed valebis, meaque negotia videbis, meque expectabis.* IX. 22. *Tu me diliges & valebis.*

Diffidia
Gram-
matico-
rum de
Modis.

Lib. 6.

c. 14.

Idem, *Eadem me ad fata vocasses.* Et si ego admonerem aliquem, dicens, *cave cadas*, & responderet ille, **cadam*, cujusmodi diceres esse tempus illud?

Tempora
verbi fi-
niti seu
personalis

Tempora finiti verbi natura tria sunt; sed differentias undecim facimus: duas presentis; ut *amo*, *amem*: duas infecti; ut *amabam*, *amarem*: duas perfecti; ut *amavi*, *amaverim*: duas plusquam perfecti; ut *amaveram*, *amavissem*: tres futuri; ut *amabo*, *amaveo*, *Amato* vel *amato*. Illud tamen acriter advertendum, † omnia

* *Cadam*, cujusmodi *Ec.*] Dicerem esse vel Futurum Modi Absoluti seu indicativi, vel Præsens Subjunctivi; quod supplementum hocce requirit, *Res ita eris*, ut *cadam*. De cujusmodi supplementorum Ellipsi vide Mariang. in Auctario Epist. 5.

† *Omnia tempora secunda*] Intelligit tempora Subjunctivi Modi, quorum usus, quoniam est Subjunctivus priori commati, & optando, tum finem ac conditionem exponendo maxime infervit, ad rem quidem futuram, cujusmodi utique sunt illius generis locutiones, aliquando adhibetur, ipsa tamen etiam in illa re futura Præsens & Præteriti temporis distinctionem servant, ut patet ex eo, quod simpliciter & sola per se futurum tempus nunquam denotant. Nec enim pro *Ego donabo tibi hunc librum*, simpliciter poteris dicere, *Ego donem Ec.* Quapropter etiam si sæpe interserviant enunciandæ rei futuræ, non tamen propterea magis ipsa futuri sunt temporis in ratione Grammatica, quam *tu sum in sum facturus*: Ubi futurum rei latet in *tu facturus*, non in *tu sum*, quod etiam in illa locutione manet præsentis temporis, æque ac dicitur in his Planci apud Cicer. Famil. X. 23. *Et adhuc vivis*, & dicitur *vivis*. Ergo in his Virgillii, *Quum faciam vitula pro frugibus*, ipse venit, si modo *tu faciam* revera est Subjunctivum, & non potius Futurum Indicativi, quod putem, sed tamen, si maxime ita sit, futurum rei non latec in *tu faciam*, sed in verbo *eris*, per Ellipsin suppresso, vel etiam in *tu Quum*. Nam hoc ipsum æque in Indicativo, & quidem Præsenti Grammaticis tempore possis esse: *Quum facio vitula pro frugibus*, ipse venit. Atque ita *facio* non tamen esset futuri temporis, sed

tempus designaretur solummodo per particulam *Quum*.
 Quid? quod per Præsens Absoluti seu Indicativi Modi
 simpliciter aliquando designatur Fururum? Plaut. Casin.
 II. 6: 53. *Compressan' palma an porrecta serio?* respondente
 altero, *age ut vis* Sic II. 8. 69. *jamne abeo?* resp. *volò*.
 Bacchid. IV. 6. 6. *Quam mox navigo Ephesum?* Cistell. II.
 3. 86. *Ibo domum, atque ad parentes suos reduco Silenium.*
 Ratio autem harum locutionum est, quod præsens stem-
 poris momentum habetur pro extremo præteriti, & pri-
 mo initio Futuri, ut adeo tempus, quo actioni prepara-
 mur, etiam ipsi actioni adscribatur. Veluti quum ait
 Obsequens cap. 76. *Præfiscens, quum immolare*, h. e.
 profecturus, & jam profectioi se accingens. Et Johan-
 nes Evang. XIII. 11. *ἦδες γὰρ τὸν παραδιδίχα ἄνθρωπον,*
 h. e. qui proditurus erat ipsam, ut v. 21. *εἰς ἣν ἔμελλεν παρα-
 δέσθαι αὐτόν.* Sic ibid. v. 27. *ὁ ποιῶν, ποιῶσαν ταχέως,*
 quod facis, fac cito h. e. quod facturus es, vel potius,
 quod jam incipis facere, dum ejus faciendi consilium
 capis. Et sic in præterito etiam tempore se res habet,
 quod & cujus perseveratio aliquando etiam Præsentii
 Grammaticorum denotari videtur. Plaut. Stich. IV. 1. 23.
Quum dudum in portum venis? Cas. II. 3. 9. *postquam amo*
Casinam. Epid. III. 4. 61. *plus jam sum libera quinquennium.*
 Men. V. 9. 76. *Hanc consuebat esse, quum vocat te ad pran-
 dium.* Cic. Famil. IV. 13. *Quærenti mihi jamdiu, quid ad*
te scriberem. Simile est, quod Auctor cap. seq. ex Cicero-
 ne ad Atticum adfert, *Cupio & jampridem cupio Ægyptum*
visere. Sic & quum Terent. in Adel. III. 3. 26. ait, *Est*
clamo saepe, præsens illud clamo refertur ad diversos præ-
 teriti temporis actus. V. & infra cap. XV. Nihil itaque mirum,
 si præsens tempus etiam in Subjunctivo ad Futurum, sed & in
 Infinito ad futurum & præteritum denotandum videatur
 adhiberi. De Infinito agemus cap. seq. De Subjunctivo cla-
 rissima sunt exempla hæc. Liv. XLV. 24. *Vos judicote, sit*
Rhodus in terris, an funditus deleatur. h. e. utrum velitis,
 ut sit &c. Sall. Catil. cap. 52. *Ubi serordiate tradideri,*
nequiquam Deos imploratis, idem est, ac si dixisset, *implora-*
bitis. Sic cap. 58. *Quæ neque gloria, neque pericula exci-*
tant, nequiquam hortere. Nep. Eum. cap. 8. *Quod si*
quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscit,
neque rem ullam nisi tempus inter se judices Liv. præfat.
Si in tanta Scripitorum turba meum nomen in obscuro sit, no-
bilitate eorum, qui nomini meo officunt, me consolentur. Plaut.
 Bacchid. IV. 1. 4. *percutit virer, utrum autem reddat, an-*
no eat sicum simul. Cic. Famil. XVI. 4. *Nunc quid in non*
dubio, quin te neque navigationi, neque vis commisit.

Amem
presens.
Amem
futurum.

nia tempora secunda pro futuro posse poni: quod sigillatim conabor ostendere. *Amem*, doceam, & similia, juncta particula *quum*, presentis habent significationem. Horat. *Quum* tot sustineas, & tanta negotia solus: in reliquis fere semper futuri. Terent. *Purgem me? laterem* lavem: atque adeo cum particula *quum*, aliquando futurum est. Virgil. *Quum* faciam vitula pro frugibus ipse venito.

Optantia
semper significant
futurum.

Optando duplex futurum significatur: propinquius; ut Marcial. *Tabescas utinam Sabelle belle*. Idem, *Pereat*, qui crastina curat: remotius; ut Cicero, *Utinam* aliquando dolor populi Romani pariat, quod jamdiu pariturit. Idem Attico, *De qua utinam* aliquando turcum loquar.

Si particula, futurum significant.

Particula, *si*, futurum denotat. Terent. *Si sumas in illis exercendis, plus agas*. Idem; *Quod si omnes omnia sua consilia conferant, atque huic malo salutem ferant, auxilii nihil afferant*.

Amarem, futuram.

Amarem, docerem * passim in futuro reperitur:

Intellige in his omnibus, ut & in allatis à Sanctio, *res ita erit, ut*: atque adeo ipsum Futurum proprie non inesse Subjunctivo, sed in Ellipti latere suppressum puta. Fateor tamen in quibusdam locutionibus Subjunctivum magis propendere in Futuri temporis significationem, quam in iidem Indicativum. Aliud enim est, *Credet*: siquidem tu illud dicis, aliud, *siquidem tu illud dicas*. Isto modo conditio & ratio rei jam præteritæ, hoc rei adhuc futuræ significatur. Sed tamen & illud accidit, non per naturam Subjunctivi, sed per causam Ellipseos, quæ in Indicativo nulla, in Subjunctivo solennis & ordinaria.

* *Passim in futuro*] sed tamen & in præterito. Sueton. Tib. 62. *Scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante annos*. Sall. Jug. 59. *Neque diutius Numida resistere quivissent, nisi pedites magnam cladem in congressu facerent*. Plaut. Rud. II. 7. 32. *Si invitare nos paulisper pergeret, ibidem obdormissemus*. Cic. Famil. VI. 10. *Antea misissem literas, si genus scribendi invenirem*. Intellige, si res ita fuisset, ut invenirem. In significatione Futuri clarior multo est locus Ciceronis Famil. XV. 4. *Quumque magna bellum in*

Cap-

tur: quare uno Terentii loco contentus ero, quod multorum vicem supplet, in Adelph. *Seni animam primum extinguere ipsi, qui illud produxit scelus: tum autem Syruum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis; sublinem medium arriperem, & capite primum in terram staturerem, ut cerebro dispergat viam; adolescenti ipsi eriperem oculos, posthac præcipitem darem: ceteros ruerem, agerem, raperem, iunderem, & prosternerem.* Si denique optamus, semper futurum innuimus; ut, *Utinam hoc contingeret.*

* *Amaverim, docuerim sæpè in futuro leges. Amaverim Terent. And. ea lege, atque omine, ut si te inde rim, fu-
exemerim, ego pro te molam. Idem Adelph. Ne turum,
mora sit, si inuierim, quin pugnis continuo in mala*

E 3 hæ-

Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet. Sed expone, quum res ita erat, ut certo concitaretur.

* *Amaverim, docuerim sæpè in Futuro*] Habet sane ea forma sæpè significationem *Futuri exacti*, quomodo appellantur exeuntia in RO, ut *amavero, docuero*, diversa ab Indicativi *Futuris*, ut quæ rem simpliciter futuram notant, quum ista rem factam in futuro signent. Aliud enim, *quum cenabo*, aliud, *quum cenavero*. Atque hæc de causâ sæpillime illa confunduntur cum præteritis perfectis Subiunctivi, ut quæ & ipsa simul rem futuram pro usu subiectivæ constructionis, & factum, ut pote præterita, significant; plane ut Priscianus lib. 8. de Græcorum præc. Perfecto Imperativi observat, simul præteritum & Futurum notare, *Apud Græcos*, inquit, *vitam præteriti temporis sunt Imperativa, quamvis ipsa quoque ad Futuri temporis sensum pertineant, ut, αὐτὰρ εἴπω πύλην, aperta sit porta. Videtur enim mōderare, ut in Futuro timore sit Præteritum.* Similiter se res habet in hisce locutionibus, *si te inde exem-ri-m* &c. quod idem est, ac si dixisset, si per me inde eris exemptus. In qua certe locutione utrumque tempus ostendi, tam præteritum, quam Futurum, censuere Icti Doctissimi, Q. Scævola, Brutus, & Manilius ad verba legis Atinæ, quod subreptum erit, ejus rei aeterna auctoritas esto. Vide Gellium, XVII. 7.

- lib. 7. *hæreat. Idem; Ubi si quid paululum te fugerit, ego perierim. Livius; Iussa tuo imperator extra ordinem nunquam pugnaverim, non si certam victoriam videam. Tacitus in Agricola; Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse. Columella; Non affirmaverim. Sallust. De iis haud facile compertum narraverim. Apud poetas sæpius: Virgil. Nec vos arguerim Teucri. Tibull. lib. 3. Nec tibi crediderim votis contraria vota. Propert. lib. 3. Sic ego non ullos jam norim in amore tuumultus, Nec veniat sine te nox vigilanda mihi. Cicero; Citius dixerim iactasse se aliquos. Idem; Videor sperare debere, si te viderim. Idem in Lucullo; Illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveare. Terent. Hecyra; Denique Hercule aufugerim potius, quam videam. Gellius lib. 18. cap. 2. Postrema, inquit, quaestionum omnium hæc fuit, Scripserim, venerim, legerim, cujus temporis verba sint, præteriti, futuri, an utriusque.*

Amavissim, futurum. * *Amavissim, docuissim etiam ipsa in futuro usurpantur. Cæsar. 1. Gallico: Nonnulli etiam Cæsari montabant, quum castra moveri, aut signa ferri iussisset, non sine dicto audientes milites. Cicero de Mario: Si se consulem fecissent, brevi tempore aut vivum aut mortuum fugurtham se in potestatem populi R. redacturum: & sub finem lib, At ille ubi ingressus est, confestim gladium distinxit, juravit se illum statim interfectorum, nisi jusjurandum sibi dedisset, se patrem missum esse facturum. Horat. Dispercam, ni submissos*

* *Amavissim &c.]* Hæc forma præcipuam longe præteriti vim & significationem habet præ futuro, & indicat aliquid fore, postquam præterierit jam tempus factæ ejus rei, quæ verbis ipsis notatur: atque adeo res futura, quæ aliis verbis inest, & significatur, in eadem periodo retro respicit ad significationem præteriti perfecti, quæ huic formæ inest. Sic ergo, *si se Consulem fecissent*, idem est, ac si diceretur, post factum se consulem.

De Partibus Orationis. 71

moses omnes. Cicero ad Trebatium: Rescripsi quam gratum mihi esset futurum, si quam plurimum in te studii, officii, liberalitatis contulisset. Virgil. Verum anceps fuerat belli fortuna, fuisset.

In futuro tertio, quod imperativum vocant, Futurum hæ voces, ama, & amato, non differunt: Imperativum nam vulgo putant, ama, præsentis esse, & amato, futuri remotissimi; quasi verò possumus, nisi de futuro, imperare. Lucanus de longissimo tempore dixit; Totum sub Latias leges cum miseris orbem, In te verte manus: & Propertius utramque vocem in eodem sensu conjunxit; Aut si es dura, nega; sen es non dura, venito. Virgil. Et potum pastas age Tityre, & inter agendum Occursare capro (cornu ferit ille) carveto. Idem Georg. Nudus ara, sere nudus: & subdit; Primus humum fodito. Laudato ingentia rura, exiguum colito. Ridiculum igitur fuerit dicere, Ama, ama tu luego: Amato, ama tu despues.

C A P. XIV.

Infinitum verum impersonale. Tempora personalia explicantur. Esse, & Fore omnium temporum, ut Amare, & Amavisse: venturum fore.

Infinitum verbum est, * quod personas, modos, & tempora non finit, „ [sive quod] „ personis, numeris, & temporibus non
E 4 „ defi-

* Quod personas, modos & tempora non finit] Gravissima occurrunt passim in hoc opere Errata, seu perperas ipsius Auctoris, seu typographica. Certe & hoc loco nullus dubitem, voluisse Sanctium, personas, Nominibus, & temporibus, sicuti supra cap. 12. de Infinito locutus est. Acc-